

DOĞU AKDENİZ ENERJİSİ: FIRSAT MI? TEHLİKE Mİ?

Tutku DİLAVER

Analist

Analiz No : 2018 / 23

13.09.2018

Enerji ve enerji arzı güvenliğine duyulan ihtiyaç, kaynak açısından zengin bölgelerde dengeleri her geçen gün değiştirmeye devam ediyor. Orta Doğu, Kafkasya ve Asyanın zengin enerji kaynakları ve bunlara ek olarak Doğu Akdeniz bölgesindeki enerji arama çalışmaları, bölgenin stratejik değerini giderek artırıyor. Geçtiğimiz Haziran ayında gerçekleştirilen Trans Anadolu Boru Hattı (TANAP) açılışının ardından, Hazara kıyıdaş ülkelerin 20 yıl sonra anlaşmaya varmış olması, Trans Adriyatik Boru Hattının (TAP) önemini daha da artırıyor. TAPın tamamlanması ile birlikte Güney Gaz Koridorunun (GGK) tamamı devreye girmiş olacak. Kafkasya ve Asya enerjisini Avrupaya taşıma kapasitesi olan bu hattın, Doğu Akdeniz kaynaklarını da Avrupaya aktarma potansiyeli mevcut.

GGK bugünkü hali ile Avrupanın Rus gazına olan enerji bağımlılığına bir alternatif olarak görülüyor. Azerbaycanın Şah Deniz I ve II sahasından aktarılan enerji, Azerbaycanın bölgedeki jeostratejik önemini sağlamlaştırıyor. Türkiye ile birlikte yürütülen projenin 2/3'ünün başarılı bir şekilde tamamlanmış olması her iki ülkenin de enerji arzı güvenliğindeki güvenilirliğini artırıyor. Buna ek olarak Türkmen gazının da GGK aracılığı ile Avrupaya taşınması olanağı gündeme geliyor.[1] Ancak özellikle Doğu Akdenizdeki çatışmalar ve anlaşmazlıklar bu potansiyelin önünde önemli zorlukların bulunduğunu da gösteriyor.

Doğu Akdenizde Kıbrıs Çıkmazı

2010 yılında ABD Jeolojik Araştırmalar Enstitüsünün yayınladığı rapora göre, Doğu Akdenizde 3 Trilyon 450 Milyar metreküp doğalgaz rezervi ve 1,7 milyar varil petrol olduğu tahmin ediliyor.[2] İsrail, Mısır, Lübnan, Filistin, Kıbrıs adası ve Suriyenin münhasır ekonomik bölgelerini kapsayan 83.000 m²lik alan bulunuyor. Bugün bu bölgede İsrail ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) petrol ve doğalgaz araştırmaları yaptırmaktadırlar.

GKRY 2007 tek taraflı olarak ilan ettiği münhasır ekonomik bölgeyi 12 sektöre bölerek Amerikan Noble, İtalyan ENI ve Fransız Total şirketlerine araştırma izni vermiştir. Adanın tek temsilcisi olarak kendisini konumlandıran GKRYnin bu kararları, mevcut statüye aykırı bir durumdur. Adanın yönetimi konusunda tek taraflı olarak karar alma ve tek başına uluslararası anlaşmalar yapma yetkisi olmamasına rağmen Mısır ve İsraille enerji alanında anlaşmalar yapmaktadır.[3]

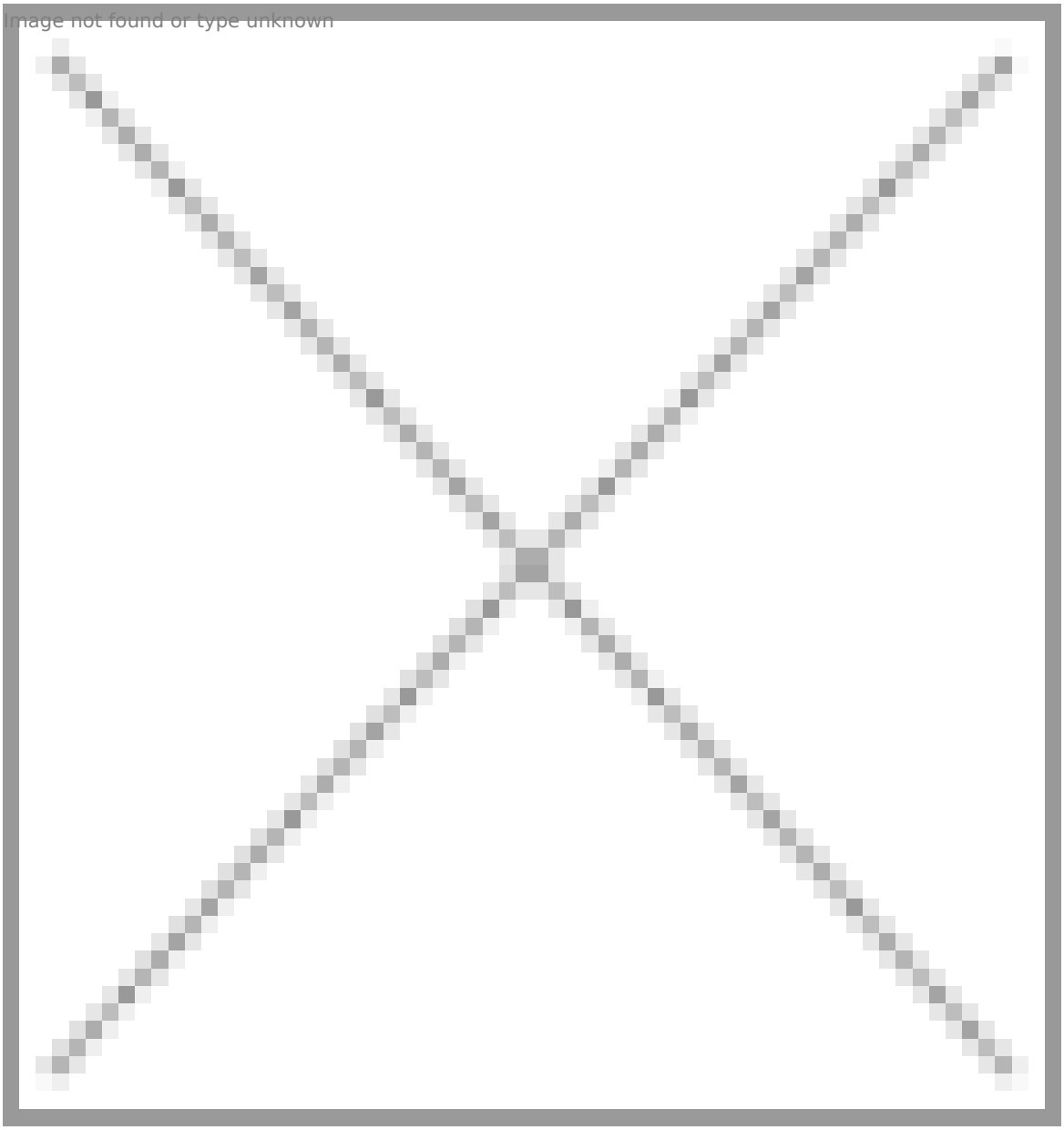

Doğu Akdeniz'de Doğal Kaynak Rezerv Sahaları (Karaçin,2012:10-11)

GKRYnin bu tutumu Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin (KKTC) haklarını göz ardı etmektedir.[4] Ankara ve Lefkoşadan yapılan bütün uyarılara rağmen GKRY hâlihazırdaki tutumunu değiştirmemiştir. Bu durum yakın zamanda Ankaranın Türk deniz sahasına giren 3. sektörde araştırma yapmak isteyen ENIyi savaş gemileri ile engellemesine kadar varmıştır.[5] Dolayısı ile Kıbrıs sorunu konusunda önemli bir uzlaşma zemini oluşturabilecek olan Doğu Akdeniz enerjisi, tam aksi yönlü olarak sorunu derinleştiren bir hal almaktadır.

Rusya ve Doğu Akdeniz

Bölgedeki en önemli güçlerden biri olan Rusya, Doğu Akdenizdeki varlığını garanti altına almak istemektedir. ABD ve ABnin son yıllarda bölgedeki etkisinin azalmasıyla Rusya dış politikasında bir takım atılımlarda bulunmuştur. Rus gazına alternatif güzergâhlarda da söz hakkı elde ederek ticari ve stratejik pozisyonunu korumayı ve hatta güçlendirmeyi hedeflemektedir. Bu nedenle, önümüzdeki yıllarda enerji sektörünü büyük ölçüde elinde tutan Rusyaya alternatif olabilecek Doğu Akdenizde de fiziki varlığını güçlendirmeye çalışmaktadır.

Bu amaçla Rusya bölge ülkeleri ile ilişkilerini güçlendirmektedir. Bunlardan en önemlisi yakın ilişkileri bulunan Suriyedir. Rusya, 2011de patlak veren Suriye krizi ile yakinen ilgilenmektedir. 2015 yılında Suriye hükümetinin yardım isteği ile birlikte Suriyeye müdahale eden Rusya için Tartus limanındaki askeri üssü önemlidir. Buradaki varlığı sayesinde Doğu Akdenizde söz hakkını koruyabilecektir. Nitekim 4 Eylülde Kıbrıs açıklarında Rusya tarafından yapılan geniş çaplı tatbikat, Rusyanın Doğu Akdenizdeki varlığı konusundaki kararlılığını bir kez daha göstermiştir. Rusya ilk kez çoklu notam vererek bölge ülkelerine fiziki varlığını göstermiştir.[6]

Diğer yandan, Mısır ile ilişkiler geliştirilmeye çalışılmaktadır. İmzalanan askeri-teknik ve askeri-siyasi anlaşmalar ikili diyaloğu kuvvetlendirmektedir.[7] Ocak ayında Mısıra uçuş yasağının kaldırılması da iki ülke arasındaki ilişkilerin ilerleme kaydettiğini gösteren bir başka gelişmedir. Doğu Akdeniz enerjisi açısından Mısır ile kurulan ilişkilerin ilerlemesi Rusyanın politikalarını uygulamasını da kolaylaştıracaktır.

Tüm bunlara rağmen İsrail ile Rusya arasında önemli bir çıkar çatışması bulunmaktadır. Bu durum Rusyanın Doğu Akdeniz stratejisini de olumsuz etkilemektedir. Rus enerji şirketi Novatek Lübnanda, ENI ve Total ile birlikte rezerv arama çalışmaları için konsorsiyum kurmuştur. Rus şirketlerinin olası rezervlerin çıkartılmasında hak sahibi olması Rusya açısından önemli bir avantaj sağlayacaktır. Ancak İsrail ile Lübnan arasındaki kıta sahanlığı anlaşmazlığı neden gösterilerek İsrail tarafından bu çalışmalara izin verilmeyeceği ilan edilmiştir.[8] Bu durum Doğu Akdenizden elde edilecek pay konusunda İsrail ile Rusya arasındaki ortaya çıkabilecek önemli sorunlardan birinin göstergesidir.

Potansiyel Kaynakların Taşınması için Olası Rotalar

Son olarak Doğu Akdenizde ortaya çıkacak olan potansiyel kaynakların nereden ve nasıl Avrupaya taşınacağı konusu da bölgedeki dengelerin yeniden inşası açısından önemli bir rol oynuyor. Bir yanda İsrail-İtalya -GKRY-Yunanistan işbirliğinde planlanan Eastmed boru hattı projesi üzerinden olası kaynakların Avrupaya aktarılması konuşulurken, diğer yanda Türkiye üzerinden geçen GGK hattı aracılığı ile potansiyel gazın taşınması ihtimali bulunuyor.

Eastmed boru hattı projesi, 2017 Ocakında Kıbrıs, İtalya, Yunanistan ve İsrail enerji bakanlarının da katılımı ile kamuoyuna duyurulmuştu. Projeye göre, İsrailin Leviathan

sahasından başlayan boru hattı GKRYnin Afrodit sahasından geçerek Kıbrıs adasına ulaşıyor. Ardından 700 kmlik bir boru hattı ile Girit adasına bağlanması planlanan hat oradan Yunanistan aracılığı ile İtalyaya uzanıyor. Ortalama olarak 6 milyar dolarlık bir maliyeti olan bu projenin hayata geçirilmesi GKRY tarafından adanın refahı için elzem görülüyor.[9] Proje incelendiğinde deniz tabanından geçirilecek olan uzun boru hatlarının maliyetinin 6 milyar doları aşması olası görünüyor. Uzmanlara göre bu hattın hayata geçirilebilme ihtimali, uzunluğu ve maliyeti nedeniyle pek yüksek değil.[10]

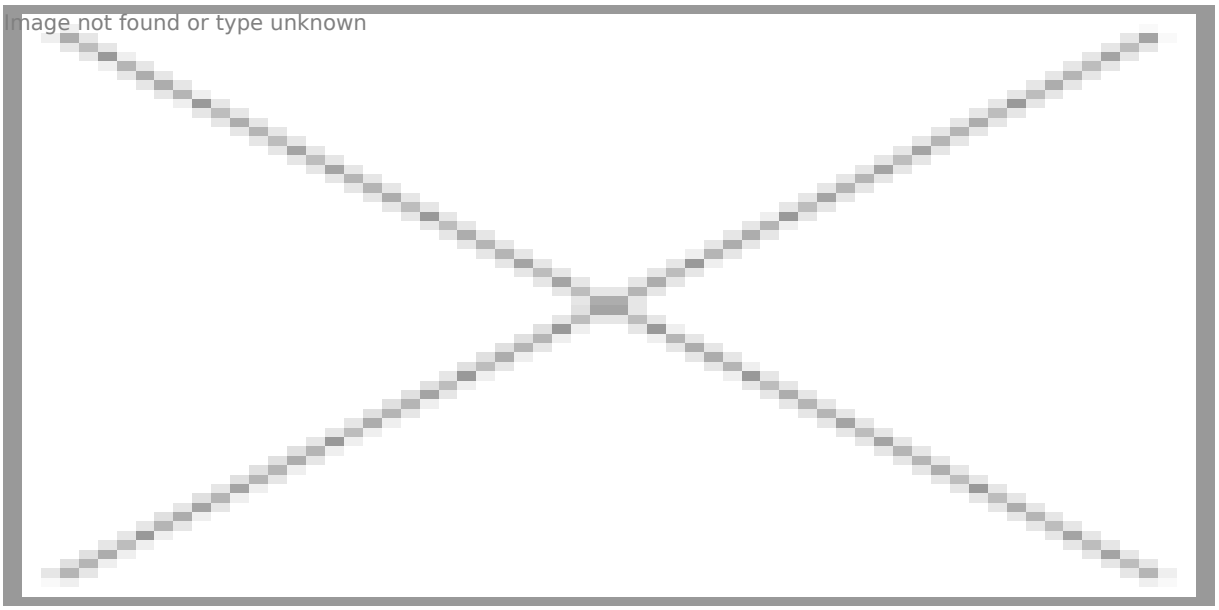

Eastmed Boru Hattı Güzergahı (Chrysochou, 2015)

Bir ikinci alternatif; hali hazırda büyük bir çoğunluğu tamamlanmış olan GGK Türkiye üzerinden İsrail gazının TANAP a bağlanması ve Avrupaya ulaştırılması daha uygun bir seçenek olarak görünüyor. Ancak İsrail-Türkiye arasındaki gerginlik ve GKRYnin uzlaşmasız tavrı nedeniyle bu seçenek de siyasi nedenlerle henüz hayata geçirilebilir görünmüyor.

Sonuç olarak bölgesel refahın artması ve işbirliğinin sağlanması açısından büyük bir fırsat niteliği taşıyan Doğu Akdeniz enerjisi mevcut durumda bu amaca hizmet edemiyor. Bölgedeki ikili ve çok taraflı ilişkilerin sahip olduğu dinamikler daha çok sorunların derinleşmesine neden olan bir etkiye sahip. Bölgede yaşanılan Suriye Krizi ise bu durumun en büyük örneklerinden birini teşkil ediyor. GKRYnin tutumu ise Kıbrıs sorununun adil çözülebilmesi önündeki engellere bir yenisini ekliyor. Dolayısıyla Doğu Akdenizdeki yeni durumun, hiçbir hak kaybı yaşanmaması adına yakından takip edilmesi gerekiyor.

[1]EU hails Azerbaijan as enabler of Southern Gas Corridor, *AzerNews*, 30 Eylül 2017 https://www.azernews.az/oil_and_gas/119771.html

[2] Natural Gas Potential Assessed in Eastern Mediterranean, *U.S. Geological Survey*, 8 Nisan 2010,

http://www.usgs.gov/newsroom/article.asp?ID=2435 .

[3] Doğu Akdeniz'de Büyük Oyun! 3 Trilyon Dolarlık Rezerv, *Hürriyet,* 24 Temmuz 2018, http://www.hurriyet.com.tr/gundem/dogu-akdenizde-buyuk-oyun-3-trilyon-dolarlik-rezerv-40906343 .

[4] İbrahim Varlı, Kıbrıs ve Doğu Akdeniz Gazı Nasıl Paylaşılacak? Doğu Akdenizde Enerji Savaşları, *Birgün*, 14 Şubat 2018, https://www.birgun.net/haber-detay/kibris-ve-dogu-akdeniz-gazi-nasil-paylasilacak-dogu-akdeniz-de-enerji-savaslari-204256.html .

[5]KKTC Açıklarında Doğalgaz Krizi, Türk Savaş Gemileri SAIPEM 12000ü Engelledi, *Enerji* Portalı, 24 Şubat 2018, https://www.enerjiportali.com/kktc-aciklarinda-dogalgaz-krizi-turk-savas-gemileri-saipem-12000u-engelledi/ .

[6] Gökhan Karakaş, Doğu Akdenizde tehlikeli satranç, *Milliyet,* 6 Eylül 2018, http://www.milliyet.com.tr/dogu-akdeniz-de-tehlikeli-satranc-gundem-2737212/ .

[7] Anton Mardasov, Mısırla Rusya arasında askeri iş birliği artıyor, *AlMonitor*, 26 Nisan 2018, https://www.al-monitor.com/pulse/tr/contents/articles/originals/2018/04/egypt-russia-cooperation-prospects.html .

[8] Akdenizde Gaz Savaşı, *Cumhuriyet*, 11 Mart 2018, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/dunya/941002/Akdeniz_de_gaz_savasi.html .

[9] Doğu Akdeniz (EASTMED) Boru Hattı Projesi, *Tespam,* 7 Şubat 2018, https://www.tespam.org/dogu-akdeniz-eastmed-boru-hatti-projesi/ .

[10] Geopolitical Rivalries Cloud Prospects for Mediterranean Gas finds, *Financial Times,* 8 Ocak 2018, https://www.ft.com/content/f6adee5c-f126-11e7-b220-857e26d1aca4 .

Yazar Hakkında :

Tutku Dilaver, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden 2015 yılında mezun olmuştur. 2020 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalına bağlı Kafkasya Çalışmaları Programında tezli yüksek lisansını tamamlamıştır. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

2017 Ağustos ayında Avrasya İncelemeleri Merkezinde (AVİM) başladığı 6 aylık uygulamalı eğitim programını tamamlamış, Misafir Araştırmacı olarak AVİM katılmıştır. 2019-2023 yılları arasında

AVİM'de Analist olarak çalışmıştır.

Atıfta bulunmak için: DİLAVER, Tutku. 2026. "DOĞU AKDENİZ ENERJİSİ: FIRSAT MI? TEHLİKE Mİ?." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2018 / 23. Eylül 13. Erişim Kasım 24, 2026. https://www.avim.org.tr/public/index.php/tr/Analiz/DOGU-AKDENIZ-ENERJISI-FIRSAT-MI-TEHLIKE-MI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır